

דוקא כשאניס שייכים הטועם והמזכר, אלא שהטועם שומע ברכת הנהנין, אבל כשהאחד מזכר ברכת המזון או מקדש והוא בעצמו יוצא ומוציא גם כן את האחרים אין נפקא מינה אם המזכר או המקדש עצמו טועם או ייתנו לאחר לטעום אפי' אם האחרים יכולים צעמם לצרך, ע"כ.

וידבריים אלה כיון גם הציאור הלכה הנ"ל בסוף (סימן ק"ט).

(ג) **הב"ל** הרצה פוסקים רצונו האחרונים נוקמים להלכה כהרמ"א (סימן ער"ב סעי' ט') שמחיר לקדש ע"מ שישתו אחרים, והן הם השו"ע הרב שר' דכל האחרונים מסכימים להרמ"א, ושגם המג"א עצמו חזר והודה לרמ"א, המ"ב צ"ל (סוס"י ק"ט), וכ"כ הגאון מהרש"ס בדעת חורה (סימן ער"ב) להחיר לקדש כהרמ"א, וכן פסק בשו"ת מהר"ם בריסק ח"ב (סימן א') שמוחר לקדש ולהבדיל ולבצר ברכת המזון, אף אם לא יוכל לשמות בעצמו מלוא לוגמיו כיון שהיין מזיקו, והציא מש"כ בדרכי משה הנ"ל שהבאנו לעיל (באות ג') שהעיד שכן נוהגין שמקדש על היין לפני ציתו אף שאינו טועם, רק כשהוא "בעצמו" ואין אחרים עמו עדיף לקדש על הפת, וכן כתב בשו"ת חלקת יעקב ח"א (סימן ז"ד) דהאחרונים נקטו כדעת הרמ"א בזה, — ועי' בשערים מנזינים בהלכה (סימן ע"ז אות ט' וי') שמציא העקרי הד"ט (סימן י"ג כ"ה) מי שאסרו לו הרופאים שחייט יין, דיקדש על היין כיון דסגי בטעימה, ודוקא כשיש מסובין לשמות השיעור. אוצר החכמה

(טו) **וב"ב** צ"ב החיים (סימן רע"א אות ז"ב) דבמקום שא"א לו לשמות יין, כגון שהוא שוגא את היין או מזיקו, ומוכרח הוא לקדש, כגון שהוא צעה"ב, דלא יש לסמוך על סבא ראשונה וליתן לאחר לשמות כמלוא לוגמיו, וגם הוא יטעום מעט, עיי"ש.

(טז) **עב"פ** זהא נחתין וזהא סלקין דשפיר יש לסמוך על גדולי הפוסקים שפסקו כהרמ"א שיכול לקדש על היין ע"מ שישתו האחרים שיעור מלא לוגמיו, וגם המקדש יטעום מעט, ובפרט כשהמזכר צמי שהוא צעה"ב המוכרח לקדש, והרי האחרים המסובין שיכולין לשמות יין צודאי עליהם מוטל לכתחילה לקדש על היין ולא על הפת, ואם כן שפיר יכול הצעה"ב לקדש על היין להוציאו המסובין ע"מ שישתו המסובין השיעור דמלוא לוגמיו, וכמו שג"ח. אח"ח 1234567

והנהי בזה ידידו דושה"ט וחותמי בכל חותמי ברכות

נח אייזיק אהלבוים

סימן טו

בענין חיוב ל"חם משנה, אם צריך לכוין לצאת בברכת המוציא של בעה"ב

יום חמישי לסדר בחוקתי תשנ"ה לפ"ק פה נוא יארק יצ"ו.

בימי העומר, יציל השומר, מכל גזירה וחומר, למע"כ ידידי החשוב והנכבד, הרב הגה"צ המפורסם וכו' כש"ת מוהר"ר מנחם מנדל רובין שליט"א אדמו"ר לבית ראפשיץ ואב"ד מוזשאי, חונה בק"ק פלעטבוש ברוקלין, יע"א.

אחדשת"ה באה"ר.

מכתבו הנעים השגתי לנכון, ושמת אני מאד ששם עיונו בספר, וזה חלקי מכל עמלי, שיעלו דברי על שולחן מלכים, מאן מלכי רבנן, ויעזור השי"ת שזכה כהדר"ג לישב צסקט וצשאנן עוד שנים רבות ולעשות פעלים לתורה ולתעודה ולזכות את הרבים מתוך נחת והרחצה עד צאת גו"ל צ"ל.

(א) **והנה** כהדר"ג העיר על מש"כ בספרי הגדה של פסח עם ציאור "מנחת חן", דמן הנכון כדי ללאת מנות "לחם משנה", נכון לנהוג שכולם יטלו את ידיהן וצעה"ב הצולע יכוין לפטור בצרכת המוציא כל המסובין והם

(יד) **ואגב** יש לציין עוד נקודה חשובה, לענין מה שיש להעיר לכאורה צעיקר דברי הרמ"א שיכול לקדש ע"מ שישתו אחרים, דל"ע ממש"כ השו"ע (סימן רע"א סעי' י"ד) דחוששין לדברי הגאונים דאם לא טעם המקדש לא יצא. אכן האמת יורה דרכו דהמג"א עצמו החולק על הרמ"א לא הקשה על הרמ"א מכה שיטת הגאונים, וטעמא דמילתא, כתב בשו"ת מהר"ם בריסק ח"ב (סימן א'), כיון דכל הראשונים חוץ מהגאונים סוברים דאין חילוק אם המקדש עצמו טועם או אחד מן המסובין, רק דהמחבר כ' דראוי לנו לחוש לדברי הגאונים, אבל זה רק בדאפשר, אבל בלא אפשר לא חיישינן, ואין אנו אומרים בשביל זה שיקדש על הפת או ישמע קידוש מאחרים, ועוד בנידון פסק הרמ"א לענין נדר מיין ודאי מסתבר דלא יקדש על הפת, דודאי גם הגאונים מודים דנכון יותר לקדש על היין ולא יטעום המזכר כדי לקיים האסמכתא דזכרהו על היין עכ"פ צמקת (בלא טעימה), מלקדש על הפת ולבטל לגמרי הזכירה על היין, — ולא הקשה המג"א רק צמה שהחיר הרמ"א הטעימה לאחרים בצרכת היין של המקדש ולא חילק אם יודעים לצרך צעמם או לא, עכ"ד.

המוציא הרי חה"י הצרכה שלהם על פרוסה ולא על לחם משנה, ורק אם יוצאין בצרכת הצעה"ב שצריך על לח"מ חשוב כאילו צרכו צעמם על לח"מ, עיי"ש בדבריו.

(ב) ודברי החי"א הנ"ל, הוצאו בשני מקומות צמשה צרורה (סימן רנ"א, ס"ק כ"א) וכן הוצא עוד (בסימן רע"ד ס"ק ב') צלי ציון המקור, — וכן פסק להדי' גם כן בקיצור שו"ע (סימן ע"ז סעי' י"ח), וז"ל: אם אין לכל המסובין בשלחן לח"מ, אלא לפני אחד, יצאע הוא להוציא את כולם, "וגם בצרכת המוציא יצאו צמה שצריך הצוצע", עכ"ל. וכן פסק צ"ח כף החיים (סימן רע"ד ס"ק י"ג) ש"כ "כל בני הבית חייבין ללכת בצרכו של צעה"ב כדי שיקיימו מצות לצצוע על לח"מ" יעו"ש, וכ"כ ספר המנהיג הל' שבת (סימן נ"ה), וצמנהגי חת"ס (סימן ה' אות י"ג, וסימן י' אות י"ז) וכן משמע דעת הערוך השלחן (סימן רע"ד סעי' ד'), וכמו שנקט צכוונתו גם כן צשו"ת צאר משה ח"ה (סימן ע"ה).

אצור החכמה

יתכונו ללכת בצרכו וצכך יצאו כולם מצות לחם משנה. וע"ז כ' כהדר"ג ששמע מכבוד אצו הגה"צ זצ"ל הי"ד, דמוכה מהדין דפורס מפה ומקדש צפסחים (דף ק' ע"א) אשר מצואר מזה שאין צריך צרכת המוציא לדין לח"מ, עכמו"ד ואח"כ הוסיף כהדר"ג דלפי דעתו אין מקום לחדש ולהדפיס כנגד המקובל והמנהג וכו', עכ"ל. [ועי' להלן אות י"צ מש"כ לייצב ולדחות הראי' מפורס מפה ומקדש] ולענ"ד אע"ן ואומר, דאף דודאי נאה ויאה לכהדר"ג לנהוג וללכת בדרכי אבותיו הק', אצל פלא נשגבה צעיי שכי הנראה העלים עין מדעת רבותינו גדולי הפוסקים ז"ל צזה, ונציע שיטות הפוסקים צזה. הנה יעויין צקרצן נתנאל צפסחים פ' ערבי פסחים (דף ק"ה ע"ב) [בסימן ט"ז אות ה'] שאם אין למסובין לחם משנה והם צריכין לככרו של צעה"ב צריכין לכיון ללכת בצרכת המוציא של הצוצע כמו צקידוש, וצעה"ב צריך לכיון להוציא את המסובין, ואז הוי כאילו כל המסובין צוצעין על לח"מ, וכמו שמוציא צעה"ב את המסובין צכוס של קידוש, ולא יצרכו המסובין המוציא אלא יענו אמן אחר צעה"ב עיי"ש.

1234567

ואף שיש לפקפק על ראייתו מקידוש, שהרי צדין קידוש יסוד החיוב צזה הוא לומר צרכת הקידוש, ומשום הכי אם המסובים אין אומרים הקידוש צעמם, אם כן על כרחך שהם צריכים ללכת צאמירת הצעה"ב, והצעה"ב צריך לכיון להוציאם, מה שאין כן צלחם משנה לכאורה אין צזה שום דין אמירה, והצרכת המוציא הוי רק דין צרכת הנהנין, וכל עיקר יסוד הדין צזה הוא אף שיצצו על לח"מ. ושפיר איכא למימר דסגי צמה שיאכלו המסובים משני הלחמים ואין שום צורך שהצעה"ב יכוין להוציאם בצרכת המוציא, — עכ"פ דעתו צרורה דס"ל שאם הצעה"ב לא התכוין להוציא צלח"מ לא מהני.

(א) וב"ב צשו"ע הרב (סימן רע"ד סעי' ד') וז"ל: אין המסובין רשאים לטעום עד שיטעום הצוצע אם הם זקוקים לככרו, דהיינו שאין להם לח"מ לפני כל אחד, והם יוצאים יד"ח "צמה שצומעים ממנו צרכת המוציא", שמצריך על לחם משנה ואוכלים מאותו לחם משנה, עכ"ל, מצואר מדבריו דאינו יוצא, מצבירו לח"מ, אלא אם שומע הצרכה ויוצא צהצרכה, ולא סגי צאכילה לצד, — וכ"כ החי' אדם (הל' שבת כלל ו' סעי' ב'), דנכון לנהוג שזה שצוצע יכוין לפטור בצרכת המוציא כל המסובין, וגם יאמר להמסובין שיכונו ללכת בצרכו כדי שכולם יצאו צלח"מ, עיי"ש, והן אמת דמלשונו משמע שזה לא לעיכובא, שהרי כתב רק "ונכון לנהוג וכו'".

אב"י עכ"פ גם לדידי' כך היא דרך המוציא ציותר ללכת ידי לח"מ ע"י שיכונו המסובין ללכת בצרכת המוציא של הצעה"ב. וכ"כ צקצות השלחן (סימן ל"ו סק"ט) וכן (סימן פ"ב סק"י) צצדה"ש, דאם כ"א מצריך צפ"ע

ובאמת לכאורה מוכח כך צדעת הערוה"ש ממש"כ (סימן קס"ז סעי' כ"ח) דצמקום שהצעה"ב ממחין צהמוציא עד שיטלו כולם ויושצים על השלחן ודאי יותר טוב שהצעה"ב יצרך המוציא והם יענו אמן והוא יכוין להוציאם והם מתכוונים ללכת בצרכו, עיי"ש, ושם מיירי אפי' צסעודת חול, וכש"כ צצצת, דהא צסעודת שבת כתב הערוה"ש (סימן רע"ד סעי' ד') להדי' דהמדקדקין נוהגין שהצעה"ב אינו צוצע עד שיטלו כל המסובין את ידיהם ויושצין על השלחן ואז צוצע לח"מ, וכולם יוצאים יד"ח צזה, — ואם כן כיון שצצל כרחק ממחין עד שיטלו כולם ויושצים על השולחן, אם כן ודאי צכי האי צוונא הצעה"ב מוציא אותם בצרכת המוציא, וכמ"ש (בסימן קס"ז סעי' כ"ח), דצכי האי צוונא שכולם יושצים יחד אפי' צחול מצריך הצעה"ב צצור כולם, וכ"ש צצצת משום לח"מ, — וכן נהג הגרי"ז מצריסק, כמוצא צהגדה מצית לוי (עמ' קצ"ג), עי' צסדר הערוך (פרק פ' סעי' ד'), וצס' ויגד משה על הל' פסח (סימן ב' אות ג', וסימן כ"ד אות ט"ז), ועי' שו"ת צאר משה ח"ה (סימן ע"ה) שמנהג החת"ס להקפיד מאד על חוצת נשים צלח"מ, ולהקפיד שיצאו בצרכו, ולא יצרכו לעצמן שוב צרכת המוציא על הפרוסה שמקצלין, וכן דעת הגאון מצאטמאר צשו"ת זכרון יהודה אור"ח (סימן ק"ד).

(ג) דהרי מצואר דעת רבותינו מאורי עולם גדולי הפוסקים ז"ל אשר כל צית ישראל נשען עליהם דס"ל דכדי ללכת חוצת לח"מ מהצעה"ב יכונו ללכת בצרכו, ה"ה ס' המנהיג, קרצן נתנאל, רצינו החת"ס, חי"א, שו"ע הרב, קיצור שו"ע, ערוך השלחן, משנה צרורה, כף החיים, קצות השלחן, מרן הגרי"ז מצריסק זצ"ל, ושו"ת זכרון יהודה הנ"ל.

(ק"ק) דין לח"מ דאורייתא היא, ואם כן איך אפשר לומר דלח"מ תלוי בצרכה, הרי הצרכה אינו אלא מדרבנן, אלא על כרחך דעיקר דין לח"מ הוא צמה שיאכלו מפרוסת המוציא של הצו"ע. [וכ"כ הגה"ז מפאפא ז"ל בהסכמתו לס' יגד משה דחיוב לח"מ הוא על הצעה"ב, וכל הסומכין על שולחנו נפטרו בזה אף על פי שלא שמעו בצרכו], ועי' עוד בזה בשו"ת קנין תורה ח"א (סימן פ"ח) מש"כ בזה.

(ח) ודברי הגאבד"ק נאסיד הם קולא גדולה ביותר דיוצאין יד"ח לח"מ אפי' בלי שמיעת הצרכה מהצעה"ב, וכמו שכ' הגאון בעל ליקוטי מהרי"ם (סדר סעודת ליל שבת) שאחר שהעתיק דברי האשל אצרה"ם כ' (בד"ה ועיין צה"ט), וז"ל: ועכ"פ צריכה לומר שמהי שומעת [פי' הצרכה] ולא כאשר המנהג אצל המוני עם שצעה שהבעל צו"ע על השחי ככרות היא יוצאת ונכנסת וצו"ע שחי זאת בסעודת שחרית, עכ"ל. ועי' בשו"ת באר משה ח"ה (סימן ע"ה אות ג') שכתב ע"ד ליקוטי מהרי"ם, שהדין עמו בצרכו.

אור"ח לפי"ד הגאבד"ק נאסיד הנ"ל, הרי לא רק אצל המונים הוא כך, אלא אצל רבני קשישי נדיקים וגדולי הדור.

(ט) ובר"ר הזכרנו דדעת גדולי הפוסקים ז"ל אשר כל בית ישראל נשען עליהם, אינו כן, אלא ס"ל דיסוד הדין מצות לח"מ הוא שיחכונו המסובין לצאת בצרכו של הצעה"ב [ובשו"ת באר משה ח"ה (סימן ע"ה, וסימן ע"ז)] כ' שמחזיק לו לעצמו לחוב קדוש לדרוש צרכים שיהגו העולם אחר דעת רצונו הפוסקים שהוראתם מיוסד על השו"ע בדרך נגלה, ורזי סודות של האדמו"רים אינו מציין, — אלא שצריכין ליישב שיטתם מהרא"י שהציא הגאבד"ק נאסיד להוכיח דעל כרחך אין הדבר תלוי בצרכה, שהרי דעת הטו"ז דלח"מ דאורייתא ומוכרח מזה דין לח"מ אינו תלוי בצרכה, שהרי הצרכה אינו אלא מדרבנן.

(י) ודברא זה, דדעת הפוסקים ז"ל דס"ל דיסוד דין לח"מ הוא צרכה המוציא על לח"מ, היינו משום דס"ל דכל עיקר יסוד הדין דמצות לח"מ הוא שהתחלת הסעודה יהי' על לח"מ, וכיון שתקנו חכמים צרכה המוציא, אם כן שעת הצרכה מקרי התחלת הסעודה, וצאמת קודם שתקנו חכמים צרכה שלפני' הי' הצעיה התחלת הסעודה, אצל עתה הוי הצרכה התחלת הסעודה, והיינו דהחיוב דאורייתא (לפי הטו"ז) דיסודו הוא רק שהתחלת הסעודה תהא על שחי ככרות, אצל הגדר בחלות שם "התחלת הסעודה" זהו תלוי לפי המציאות, דקודם שתקנו חכמים דין צרכה שלפני' הי' הצעיה התחלת הסעודה, אצל עכשיו ע"ס הצרכה קובע התחלת הסעודה. ויסוד לדבר זה מתבאר להדי' ומפורש ברש"י בשבת סוף (דף קי"ז ע"ב)

(ד) **א"ח** שמינו צספרי האחרונים שהאריכו ליישב המנהג שנהגו גדולי אדמו"רים מהיותר מפורסמים שלא נהגו כן, והיינו על פי המצואר באשל אצרה"ם להגה"ק מצוטטש"ט ז"ק"ל (או"ח סימן רע"ד) שכתב, דיוצאין ידי לח"מ "בשמיעת" הצרכה מהצעה"ב, אף על פי שכ"א ואחד מצד צרכה הנהיין צרכה המוציא לעצמו, דמכל מקום מצות לח"מ היא על הצעיה, ומועיל בזה שליחות, עכ"ד, — הרי דס"ל דהעיקר צמנות לח"מ היא הצעיה ולא הצרכה, שדעתו צפירוש דהמסובין יצרכו כאו"ח צפ"ע המוציא ועכ"ו יוצאין יד"ח לח"מ בשליחות.

¹²³⁴⁵⁶⁷ אורח חיים

(ה) **ואכן** מנינו כמה מחזרים שהקשו דאיך שייך בזה שליחות הא צמנות שצופו לא שייך שליחות, וכמ"ס הקצוה"ם (סימן קפ"ז), ולענ"ד אין כאן אפי' סרך קו', דזה ודאי דעל אכילה או שחי' לא שייך שליחות, ופשוט דצריך לאכול צעמו מהלח"מ, וכמו דלא מהני, שליחות באכילת מנה וכדומה, אצל על פעולת הצעיה שהיא מעשה שפיר שייך שליחות, וכמו דמהני שליחות בקדשים וצמילה, ודוקא בחפילין לא מהני שליחות, וכמו שציאר הקצוה"ם (סימן קפ"ז), דאע"ג דעל מעשה הקשירה מועיל שליחות, מכל מקום לא נעשה ידו של השליח כידו של המשלח, והוי כאילו המשלח הניח תפילין על ידו של השליח, וכעין זה כתב בשו"ת חת"ס או"ח (סימן ר"א) עיי"ש, — ואשר לפי זה צידון שלפנינו, הרי צציעה שעושה מעשה צהלחם צבי האי גוונא כצצנו ע"י שליח הוי כעושה מעשה צעמו ואין לזה שייכות לענין מצוה שצופו, — ואולם האחרונים הנ"ל החולקים ס"ל, דלא סגי צמעשה צציעה גרידא, ואינו יוצא ידי מצות לח"מ אלא כשמצדך על הלח"מ כשהוא שלם, משום הכי אם מצדך צעמו אחר שכבר נפרס הלחם ע"י צעה"ב אינו יוצא [עי' בזה בשו"ת קנין תורה ח"א (סימן פ"ח), ושו"ת באר משה ח"ה (סימן ע"ה), ושו"ת להורות נתן ח"ו (סימן ט'), ובס' יגד משה בהסכמת הגה"ז מפאפא ז"ל, ושערים מצויים צהלכה (סימן ע"ז) אות כ"צ], ובס' הליכות צמה (סימן ט"ו, סוף אות ע"א), וס' הליכות צת ישראל (סימן ט"ו אות ר"י)].

(ו) **ודאיתא** מזה, דאפי' לפי שיטת האשל אצרה"ם דאין צריכין לצאת בצרכה המוציא של המצדך, אמנם החיוב עליהן עכ"פ לשמוע צרכה המוציא מהצו"ע.

(ז) **ובקונטרס** הדרת קודש (עמ' ל"א) שהוא מאמרים והנהגות הנדיק המפורסם הגאבד"ק נאסיד ז"ל כתב דלא שמענו ולא ראינו מרבנן קשישי נדיקים וגדולי הדור לדקדק שגשים ישמעו צרכה המוציא כדי לצאת יד"ח לח"מ, ועכ"ה הי' דעת הגה"ק מנאסיד דאין הלח"מ תלוי צשמיעת אלא העיקר שיאכלו המסובים מפרוסת המוציא של הצו"ע שצנע על לח"מ, — והציא רא' לזה, דהרי דעת הטו"ז צהל' חנוכה (סימן תרע"ח

שכתב שרו צי, היינו צרכת המוציא שהיא התחלת אכילה, עכ"ל ואשר לפי זה שפיר מוצן שיטתם ז"ל דעיקר דין מצות לח"מ הוא צרכת המוציא על לח"מ, ומשום הכי צענין שהצעה"צ יכוין לפטור בצרכת המוציא כל המסובין, וכמושג"ת.

(יא) אולם עדיין נשאר לישב הראי' שהביא כהדר"ג מאביו ז"ל מהדין דפורס מפה ומקדש, והיינו דאם יסוד דין לח"מ תליא בצרכה, אס כן תקשי הא דאמר' בפסחים (דף ק' ע"א), וכן איחא בשו"ע (סימן רע"א סעי' ד') שאם התחיל לאכול מצד יוס דפורס מפה ומקדש, וי"א שאף כשמקדש על היין אינו מצרך המוציא, וז"ל דהא על כרחך מיירי שפורס מפה על לחם משנה, דהא סעודת שבת חייב בלח"מ, וכמ"ס כאן בערוך השלחן, ואס כן אס אינו מצרך המוציא על הלח"מ אלא שצונו עליהם, איך י"א דין לח"מ, ומוכרח מזה דעלם הצניעה היא המצוה ואינו צריך צרכה, [וגם ע"ז אני חמה על הדר"ג, וכי חושב כתר"ה דכל הגי גדולים מאורי עולם, חת"ס, חיי"א, ושו"ע הרב וכו' דלא ראו גמרא זו ונעלם מהם].

(יב) אב"ל האמת יורה דרכו דלק"מ מגמ' זו על כל הנך דס"ל דיסוד דין לח"מ הוא לעשות הצרכה על לח"מ, מכמה טעמים, — ראשית כל י"ל דיש חילוק צדין זה דלח"מ צין הצעה"צ עצמו לצין המסובין שרואים לצאת ע"י צעה"צ (שאין להם לח"מ בפ"ע), — דודאי לגבי הצעה"צ עצמו שהוא עכ"פ עושה צמאיאות המעשה דצניעה על לח"מ שפיר י"ל דיוצא צבי האי גוונא המצוה דלח"מ אפי' בלא צרכת המוציא (וזהו הדין דפורס מפה ומקדש, דעושה עכ"פ מעשה צניעה על לח"מ), מה שאין כן המסובין שסומכין על צעה"צ ואין עושין המעשה צניעה, אס כן סתם אכילה מהלח"מ של הצעה"צ, לא נחשב להם אכילת לח"מ, שהרי הלחם כשמגיע לידם כבר הוא חתוך מלפני זה ע"י הצעה"צ, ואינו בכלל אכילת לח"מ, ואשר ע"כ מצריכין בעל חת"ס, ושו"ע הרב, והחיי"א, וקיצור שו"ע, ומ"ב, שהמסובין לא יצרכו לעצמן אלא יצאו יד"ח בצרכת המוציא של הצעה"צ, והרי שומע כעונה והוי כאילו גם הם צרכו על לחם שלם ולקחו פרוסה ממנה.

^{אורח החכמה}

(יג) צוד"ק דיסוד הנך דינא דצענין שיצרך על הלח"מ כדי לצאת דין לח"מ הוא אף באופן שמחוייב בצרכת המוציא, והיינו רק היכא שעדיין לא צרך וחייב לצרך המוציא צבי האי גוונא הוא דחייב דינא דצענין לצרכת המוציא לצאת דין לח"מ, אבל צבי האי גוונא שפטור מצרכה כמו בפורס מפה [או אס השומע שכתב וצרך תחילה על פרוסה וזכר אח"כ ורונה לצאת בלח"מ של אחר] שפיר יוצא ידי לח"מ ע"י הצניעה גרידא בלא צרכה, — וציאור הדברים נ"ל, לפימשיג"ת לעיל (באות י"א) דכל עיקר יסוד דין צרכה המשתייך למצות לח"מ, הוא משום דיסוד דין

לח"מ הוא שהתחלת הסעודה יהי' על לח"מ, וכיון שחיקנו חכמים צרכת המוציא אס כן שעת הצרכה מקרי התחלת הסעודה, ובאמת קודם שתקנו חכמים צרכה שלפניי הי' הצניעה התחלת הסעודה, ורק עתה הוי הצרכה התחלת הסעודה, — אשר לפי זה צדין פורס מפה ומקדש דקיי"ל דלא מחוייב בצרכת המוציא, דהא כבר צרך, אס כן צבי האי גוונא עלם הצניעה הוא התחלת סעודה, ושפיר צבי האי גוונא יוצא ידי לח"מ ע"י עלם הצניעה גרידא בלא צרכה, וכמושג"ת.

(יד) ובאשר צניותי בצפריס מצאחי כעין חילוק הנ"ל [אבל בלא הציאור שכתבתי] מהגאון ר' שלמה זלמן אויערבך זצ"ל הוצא בשו"ת אבני ישפה ח"א (סימן ס"א) יעו"ש שהקשו לו על מש"כ המ"ב (סימן רע"ד ס"ק ב') דכדי לצאת מצות לח"מ יכוין הצעה"צ לפטור בצרכת המוציא כל המסובין, וקשה מהדין דפורס מפה ומקדש דמצוה צמ"ב (סימן רע"א ס"ק י"ח) דאינו חוזר לצרך המוציא, אס כן אף כעת יוצא הצעה"צ אס צבי ציתו בלח"מ כיון שאינו מוציאם בצרכת המוציא, — והשיב הגרש"ז אויערבך זצ"ל, וז"ל: וחושבני דדוקא צבי האי גוונא שחייב בצרכה ואינו רוצה לצאת בצרכה של הצונו סובר המשיג"ב דלא יצא מצות לח"מ, אבל צבי האי גוונא שפטור מצרכה כמו בפורס מפה וכו', נראה דמטריף שפיר למעשהו של הצונו ושפיר יוצא, עכ"ל, הרי דכתב ממש החילוק שכתבנו לעיל, דיש חילוק צין לח"מ כשיש חיוב צרכת המוציא (דאז צריך להוציא המסובין) לצין לח"מ בלא חיוב צרכת המוציא, כמו פורס מפה ומקדש (דאז א"צ להוציא המסובין), אלא שאנחנו הוספנו יותר ציאור לחילוק זה ומוצן הדבר ציבור.

^{אח"ח 1234567}

(טו) אב"ן נראה דצדכר אחד לא דיין הגרש"ז אויערבך זצ"ל שפיר, והיינו צמשי"כ שם צתשו' הנ"ל, דלפי המ"ב אס המסובין מצריכים לעצמם צרכת המוציא לא יצאו מצות לח"מ, נ"ל שאינו מדוקדק, שהרי יש לדיוק בלשון החיי"א והמ"ב שכ' "ונכון לנהוג שזה שצונו יכוין לפטור בצרכות המוציא", משמע דאינו לעיכובא, דאס איכא חיוב גמור גם על המסובין לצאת בצרכת הצעה"צ, הו"ל לכתוב "וצריך", ומשמע שזה רק לכתחילה, אבל דדיעבד כל שאוכלין מהפסח של לח"מ יוצאים המצוה אפי' כשהן מצריכין לעצמן, — ועי' גם כן כזה צמ' הליכות ציתא (סימן ט"ו סוס"ק ע"א).

(טז) ועצ"מ החילוק שכתבנו לחלק צין היכא שחייב בצרכה לצין לח"מ בלא חיוב צרכה, כ"כ גם כן בשו"ת להורות נתן ח"ו (סימן ט') אלא שציאור הדברים צדך אחר, — דבמצות לח"מ בשבת יש שני דינים, חדא דין צמהות ואיכות הסעודה של שבת דצענין שיצנע צ' ככרות, שניה דין צמדר סעודת שבת דצריך שיצנע על צ' ככרות, — ויסוד

דמנצך ואח"כ צו"ע, פי' שלא יפריש הפרוסה מן הפת עד אחר הצרכה, ואין המנהג נכון שלא לחתוך מן הפת כלום קודם הצרכה, דאם כן הוי היסח הדעת צין הצרכה לאכילה, ומיהו בשבת נכון להחמיר ולצרך קודם שיחתוך, שלא תשמט ידו לצו"ע קודם שתכלה הצרכה, שאז לא יהי' לו לח"מ, עיי"ש, וכ"כ בשו"ע (סימן קס"ז סעי' א'), ובמג"א שם (סק"ה). דלכאז' ז"ע, מה צרך שחפול הפרוסה קודם הצרכה, הלא עכ"פ צ"ע על לחם שלם, ועל כרחק נראה מוכרח ומצו"ר מזה, דיסוד המצוה היא "שיצרך" דוקא על לח"מ ולא סגי בצניעה גרידא, — ויעוי' עוד בהגהות חת"ס לשו"ע או"ח (סימן קס"ג בטו"ז סק"ג) שז' דהא דצצת מצרך קודם שמתחיל לחתוך ולא הוי הפסק, היינו משום דצצת כיון דהוי צורך לח"מ אס כן לא גרע מגביל לתורה עיי"ש, הרי מצו"ר דבעינן דוקא שיהיו שלימות צצעת צרכה ורק אז חל עליו דין לח"מ, דמשום האי טעמא לא הוי הפסק.

(ב) דב"ח היולא מדברינו דישנם ג' שיטות איך ללכת ידי מצות לח"מ.

א. דעת רבותינו גדולי הפוסקים ז"ל דס"ל דכדי ללכת ידי"ח לח"מ מהצעה"צ יכוונו ללכת בצרכתו, ה"ה ס' המנהיג, קרבן נחנאל, רבינו החת"ס, חיי"א, שו"ע הרב, קיצור שו"ע, ערוה"ש, משנה ברורה, כף החיים, קצות השלחן, מרן הגרי"ו מצריסק, ושו"ת זכרון יהודה מהגאב"ד סאטמאר.

ב. שיטת האשל אברהם דאין צריכין ללכת בצרכת המוציא של המצרך, אבל מכל מקום החיוב עליהם עכ"פ לשמוע צרכת המוציא מהצו"ע, ואז אף אם יצרכו המסובים כ"א לעצמם על הפרוסה הניתנת להם, יולאים הם גם צאופן כזה ידי חובת לח"מ, [ואף אם שמעו הצרכה מהצעה"צ צעוד שהם לפני נטילת ידים, מכל מקום ילא ידי"ח לח"מ אם אין מסיחין דעתם, כמצו"ר שם צא"א].

ג. מנהגם של הרבה אדמו"רים מפורסמים שאין מדקדקין שהנשים אפי' ישמעו צרכת המוציא, ועל כרחק דעתם ז"ל דאין דין לח"מ תלוי צצמיעה אלא העיקר שיאכלו המסובים מפרוסת המוציא של הצו"ע שצ"ע על לח"מ. [ועי' בשו"ת האלק לך שלמה (סימן קי"ד) שמלמד זכות על הנשים שאינן מקפידות לצו"ע על לחם משנה, שאף על פי שהפרמ"ג הביא בשם האבודרהם שגם נשים חייבות בלח"מ מפני שאף הן היו צאותו בנס דהמן, אין דבריו מוכרחים, ומנהג הנשים שלא להקפיד על כך הואיל ומצוה זו הוי בכלל שאר מצות עשה שהומן גרמא שנשים פטורות, — ומש"כ הר"ן ז"ל שכל מצות שצת שוין נשים לאנשים מפני שהתורה הקישה זכור לשמור, יש לחלק ולומר דדוקא לענין זכירת קידוש והבדלה הוקשו ולא לשאר דברים, ומכיון שר"ת כ' טעם

לדבר זה מתבאר, דהרמב"ם הביא דין לח"מ בשני מקומות צה"ל צרכות וצה"ל שבת, וצה"ל צרכות (רפ"ו) התחיל "מנהגות רבות נהגו חכמי ישראל בצעודה וכולן דרך ארץ, ואלו הן, כשנכנסין לסעודה וכו', צעה"צ מצרך המוציא ומשלים הצרכה ואח"כ צו"ע וכו', מצוה מן המוצח לצו"ע כזר שלימה וכו', צצצחות וציו"ט חייב לצו"ע על שמי ככרות, נוטל שחיהן צידו וצו"ע אחת מהן", — הנה כלל דין לח"מ צצצת צחוך מנהגי סעודה, ור"ל דכיון דצחול מצוה מן המוצח לצו"ע על כזר שלם, אס כן צצצת איכא חיוב לצו"ע צאופן כזה על לח"מ, דהיינו כפל מלחם של חול, וכמו"כ כיון דצחול צריך לצרך ואח"כ לצו"ע ממילא גם צצצת כשנוטל צ' ככרות "מצרך ואח"כ צו"ע", שהרי כן הוי סדר סעודה, אלא דסדר זה צחול הוי רק מצד דרך ארץ ומצוה מן המוצח, ואלו צצצת נעשה סדר זה חיוב גמור, דצצצת איכא "חיוב" להחנהג כפי שנוהג צחול מצד צצצת החכמה דרך ארץ.

(י) ויש"ב הביא הרמב"ם דין לח"מ צה"ל שבת (פ"ל ה"ט) שז' "חייב אדם לאכול שלם סעודות צצצת וכו', וצריך לקצו"ע כל סעודה משלשתן על היין ולצו"ע על שמי ככרות וכו', אכילת צצר ושחיי"ת יין צצצת עונג הוי לו וכו'", הרי שכלל דין לח"מ צמקוס שזפרט איכות סעודת שבת דבעינן שיקצו"ע על יין ויאכל צצר, וצחוס כ' דצריך גם לצו"ע על שמי ככרות, ואין זה דין צצדר הסעודה, אלא צע"ס מהות ואיכות סעודת שבת, דכשם דבעינן קציעה על יין כן צעין צו"ע על צ' ככרות, ודין זה מתקיים אף בלא צרכה כיון דעכ"פ צו"ע על צ' ככרות, וכמו שדין הקציעה על היין לא תליא בצרכה אלא צע"ס מעשה השחיי", ה"נ הצציעה על צ' ככרות לא תליא בצרכה וסגי צע"ס מעשה הצציעה.

(יח) וא"כ כן הוי חנינא היכא שצריך לצרך המוציא, צבי הוי גוונא הצרכה הוי חלק ממצות לח"מ דכיון דצריך לצרך המוציא, ממילא צריך לצרך כדרך שמצותו מן המוצח צחול, דהיינו לצרך על השלימה, ומצרך טרם צצו"ע, מזה נלמוד לצצת דבעינן לחם משנה מן הלחם של חול, דצריך שיצרך על צ' לחמים, אבל גצי פורס מפה ומקדש הני"ל, דשם ליכא חיוב צרכה דהמוציא דהא כזר צירך, אס כן נשאר רק ע"ס הדין דצציעה על צ' ככרות, וצבי הוי גוונא יולא אפי' כשלא צירך על הככרות, דכיון דליכא חיוב צרכה ממילא נשאר דין לח"מ רק על ע"ס סעודת שבת, דבעינן שיצ"ע על צ' ככרות וסגי אף בלא צרכה, יעו"ש, ואכמ"ל צזה יותר.

(יט) וד"ה צעורר לכהדר"ג, דצאמת לכאורה יש להוכיח דצלח"מ לא סגי צע"ס צו"ע על לח"מ, אלא שהצרכה עליו הוי שעושה דין לח"מ, ויסוד לדבר זה מתבאר מתוס' צרכות (דף ל"ט ע"ב) שז' צהא דאמר רבא

תשובה

(א) ראשית כל אגיד למעכ"ת, דמה שחושב שמא מצאה גדולה באיזה סידור עתיק שלא לומר יקום פורקן כלל ביחיד, — באמת פסק בן במשנה ברורה, דהנה המחבר בשו"ע או"ח (סימן ק"א סעי' ד') כתב, ו"ל: "וי"א דאף יחיד כששאל נרכיו יכול לשאול בכל לשון שירצה חוץ מלשון ארמי", עכ"ל. וכתב ע"ז המ"צ (בס"ק י"ט), ובצבור מותר אף לשון ארמי, וזה א"ש מה דאומרים יקום פורקן וצריך שמי' וכדומה [פרמ"ג], ולפי זה אם מתפלל בציתו "אין יכול לומר שום יקום פורקן", וכן מוכח באור זרוע הגדול בה"י שבת (סימן נ'), עכ"ל.

(ב) ובאמת כבר כתבו הפוסקים בן לענין תפילת מחי ומסי בתפילת סליחות דאין לאומרו ביחיד, ויעוין באלי' רבה (סימן תקפ"א סק"ט). שם ו"ל: "וכתב בס' התניא" (סימן ע"ב) שהוא קיצור שבולי הלקט דאם אין מניין אין לומר הבקשות בסליחות בלשון ארמית כמו במטותא מיך שאין מלאכים מכירין בלשון ארמית אם לא המסורין לציבור", עכ"ל. וכבר מבואר באו"ז ח"ב (סימן נ'), ורבינו יהודה בר יקר צפי' התפילות (עמוד כ'), ושו"ת תמים דעים (סימן קפ"ה), ושם"ל (סימן רפ"ב), יוסף אומן (יוסף) סימן תתקנ"ב, ומטה אפרים (סימן תקפ"א סעי' כ"א), וקשו"ע (סימן קכ"ח), — ויסוד הדבר כמבואר על פי הגמ' בשבת (דף י"ב ע"ב) דאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי, אבל בציבור השכינה שורה שם ואינם נזקקין למלה"ש, וכן מבואר בגמ' מס' סוטה (דף ל"ג ע"א) שיש חילוק בזה בין יחיד לציבור, שדוקא יחיד אינו שואל נרכיו בלשון ארמי, אבל צבור רשאים להתפלל בכל לשון, והסביר רש"י, שהצבור אינם נרכים סיוע ממלאכי השרת, אבל היחיד צריך שהמלאכים יסייעוהו בתפילתו, כון כ' רבינו אברהם בר יצחק אב"ד בספר האשכול (הל' קר"ש ותפילה סימן ה'), — וכ"כ במחזור ויטרי (סימן קכ"ח), שמה שאנו נוהגים לומר יקום פורקן בלשון ארמי, אף על פי שאין מלאכי השרת מכירים בלשון ארמי, משום שאמרו בשבת (דף י"ב ע"ב) שאכל חולה ששכינה עמו מותר לשאול בלשון ארמי, וכן כאן כל צי עשרה שכינתא קדמא ואחיא.

(ג) והנה צ"כ החיים (סימן תקפ"א סק"ט) כתב להקשות על יסוד הך מילתא, דמה צדק אם לא יצינו המלאכים, והרי נאמר מי כה' אלוקינו בכל קראינו עליו, וזה נשתחו ישראל ששאלים נרכיהם מהקב"ה בלי שום אמצעי, עכ"ד. אכן לענ"ד קו' הנה"ח לק"מ, דסו"ס הרי"ז גמרא מפורשת במס' שבת (דף י"ב ע"ב) שלא ישאל אדם נרכיו בלשון ארמי, שאין מלה"ש מכירים בלשון ארמי, ומה שהק' מהקרא מי כה' אלוקינו בכל קראינו עליו, לא קשה כלל, שהרי הך קרא מיירי בציבור ולא ביחיד, כדאיחא

אחר שלא כהר"ן, והר"ן כ' טעם אחר שלא כר"ת יכולות הנשים לפטור עצמן מלה"מ, וסיים ומנהג ישראל תורה הוא, עיי"ש, — אבל כבר תמנהו עליו האחרונים (עי' שו"ת יציע אומר ח"ו סימן כ"ח) ודחו דבריו מהלכה עפ"י הראשונים הנ"ל שכולם כ' בפשיטות דנשים חייבות בכל מצות השבת כמו אנשים].

(א) ובעתה כאשר הראיתי לדעת יראה כהדר"ג את אשר לפניו, והעיקר שכ"א יעשה כמנהגו ונהרג נהרג ופשמ"י, ואסיים בצרכת התורה וכלל חותמי ברכות שזכה לקבל את התורה זמן מתן תורתנו הק' מתוך נחת ושמחה, וקדושה וטהרה, בצריות גופא, ונהרג מעליא, אכ"ר.

ידידו דושת"ה באה"ר.

נח אייזיק אהרונים

סימן מז

אמירת יקום פורקן ביחיד

יום ה' פ' תרומה תשנ"ה לפ"ק, פה נוא יארק יצ"ו

בחדש אדר, שלמא אשר, וכל טוב ממנו לא יעדר, כבוד ידידי הרב הגאון המובהק, חובר חיבורים מחובבים, כש"ת מוהר"ר מרדכי שפילמאן שליט"א, איתן מושבו בק"ק ברוקלין יע"א.

1234567890

אחרש"ט בידדות.

בדבר הענין שדברנו בטוב צעת שישצנו יחד בשמחת יישואין, ותמה כתר"ה אהא דמא כתוב בכתב סידורים לענין אמירת יקום פורקן בש"ק, דאם מתפלל ביחיד אין לו לומר רק יקום פורקן הראשון, ולא יקום פורקן השני, דביקום פורקן השני נאמר "לכל קהלא קדישא הדין", אם כן כל עיקר אמירתו הוא רק בציבור בפני הקהל, מה שאין כן יקום פורקן הראשון נאמר על כלל ישראל בכללית ואומרו אפי' ביחיד, (עי' בסידור "ישועות ישראל", וסידור "צית האור", ועוד), ותמה כתר"ה, דלכאורה גם יקום פורקן הראשון א"א לאומרו, כיון דנאמר בלשון ארמי, והרי קיי"ל דתפילות הנאמרות בלשון ארמי, לא נאמרות ביחיד רק בציבור, — ואמר כתר"ה דבאמת מאא באיזה סידור עתיק (מלפני כמה מאות שנה) דנאמר שם במפורש, דביחיד לא יאמר שום יקום פורקן כלל.